

**Бюджетна установа «Методично-технологічний центр з аквакультури»,
м. Київ**

Юрій ШАРИЛО, директор

Тамара ДОМБРОВСЬКА, начальник відділу

Богдан КОВАЛЕНКО, провідний фахівець

Ігор МАТІЇВ, провідний фахівець

Людмила МЕДВЕДЕНКО, провідний фахівець

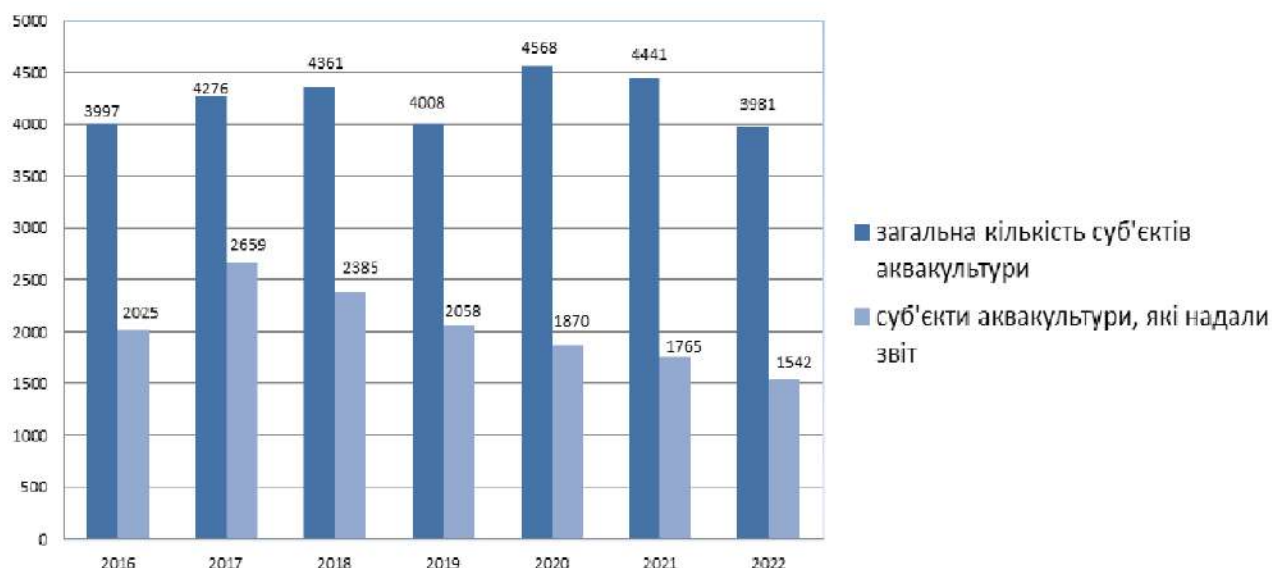
Катерина ХОМЕНКО, провідний фахівець

Наталія ПАВЛЕНКО, рибовод I категорії

ОГЛЯД ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ АКВАКУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ ЗА ДАНИМИ СТАТИСТИЧНОЇ ФОРМИ 1А-РИБА (РІЧНА) ЗА 2022 РІК

Статистична інформація щодо обсягів виробництва продукції аквакультури за минулий рік збирається територіальними органами Державного агентства меліорації та рибного господарства України відповідно до Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства від 21.03.2012 № 141 «Про затвердження форми звітності № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.» та інструкції щодо її заповнення». Щорічно серед фахівців з аквакультури ведеться дискусія щодо необхідності удосконалення самої форми звітності з аквакультури 1А-риба (річна). Передумов тут декілька: низький ступінь звітування суб'єктів аквакультури, є питання щодо достовірності наданої інформації тощо. В результаті Україна отримує статистичні дані, що можуть не відповідати дійсності, а лише вказує на деякі тенденції процесів розвитку. Крім того, цього року до традиційних проблем, які впливали на обсяги, різноманіття та якості виробництва продукції аквакультури України додалась війна з багатоплановими впливами не лише на українську економіку, а й економіку інших держав, які часто є постачальниками витратних матеріалів для українського рибництва

Наприклад, проблемою є ігнорування суб'єктами аквакультури надання щорічних звітів за даними форми 1А-риба (річна). За даними територіальних органів Держрибагентства за 2022-ий рік, кількість суб'єктів аквакультури становить 3981 підприємство різних форм власності, з них надали звітність за формою № 1 А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 2022 рік» 1542 таких підприємств або 38,73 % загальної кількості суб'єктів аквакультури; у 2021 році рівень звітності становив 39,74 %, тобто фактично не змінився, або навіть трохи зменшився.

Ігнорування суб'єктами аквакультури надання звітності за результатами роботи за рік не дає нам змоги об'єктивно визначити стан розвитку сектору економіки та вплив такого чинника як війна (за виключенням таких ситуацій, коли та чи інша територія явно постраждала від воєнних дій, як-от Херсонська область чи Луганська). Причинами такого ставлення можуть бути небажання співпрацювати з урядовцями, тінізація аквакультури та відсутність відповідальності за ненадання звіту.

Таблиця 1

%% господарств, що прозвітували, за областями							
Області	Роки						2022
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Вінницька	90,86	89,54	70,09	64,11	48,04	36,04	38,52
Волинська	100	96,15	98,28	98,65	98,73	98,75	98,75
Дніпропетровська	13,18	8,95	12,73	8,44	8,6	7,76	29,89
Донецька	100	100		100	100	100	100
Житомирська	53,03	44,97	67,04	55,76	43,87	67,89	76,67
Закарпатська	88,00	68,00	22,41	33,93	18,68	14,66	36,49
Запорізька	46,89	51,88	33,82	52,83	55,34	48,61	45,71
Івано-Франківська	23,81	33,07	20,10	29,61	30,87	35,33	31,29
Київська	20,35	29,69	28,85	27,66	19,81	16,36	8,64
Кіровоградська	93,41	81,86	100	67,37	46,46	29,33	25,66
Луганська	0	88,89	100	0	0	100	0
Львівська		15,11	82,18	57,55	62,9	71,20	58,59
Миколаївська	86,67	100	100	92,86	100	96,61	90,38
Одеська	63,83	40,16	47,32	50,00	52,59	56,76	42,11
Полтавська	16,96	10,62	57,14	14,46	34	29,09	21,54
Рівненська		96	100	92,86	76	84,09	86,92
Сумська		100	100	96,88	100	98,10	99,53

Тернопільська		36,15	24,62		34,38	42,34	23,66
Харківська		5,45	100		100	83,33	66,67
Херсонська		100	100		100	100	0
Хмельницька		69,87	45,29		30,48	35,15	25,28
Черкаська		56,60	47,30		30,48	32,56	29,92
Чернівецька		81,62	48,26		25,75	21,38	28,16
Чернігівська		86,87	94,00		93,55	92,31	86,00
Всього по Україні		62,18	51,16		40,94	39,74	38,73

Із згаданих суб'єктів аквакультури 1286 – це юридичні особи, а 2965 суб'єкта – це фізичні особи – підприємці (ФОП) (2021-го року їх число дорівнювало 2932), причому ступінь звітності у підприємств різної форми власності доволі близький) (40,28% (39,10% - 2021-го року) та 34,54% (40,08% - 201-го) відповідно).

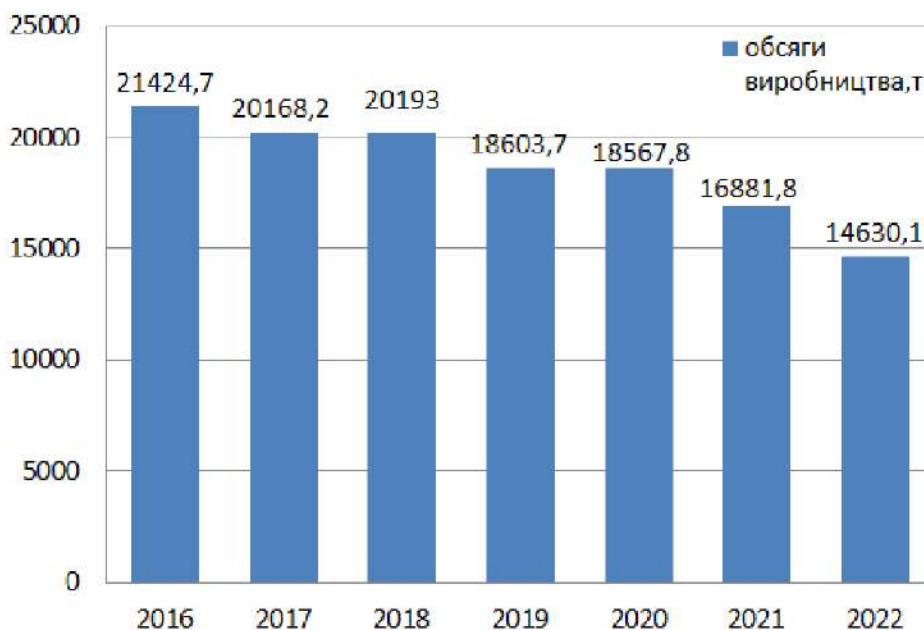
Маємо взяти до уваги, що інформація, що надходить від територіальних органів Держмеліоризагентства, не містить даних щодо активних у заявленій діяльності підприємств протягом звітного періоду, тобто відсоток підприємств, що звітували, від кількості активно працюючих може бути суттєво більшим, аніж у наведеній таблиці.

Тінізація сучасної вітчизняної аквакультури є наслідком, в першу чергу, не стільки неефективної державної політики, скільки відсутністю кредиту довіри бізнесу до сектору урядування, і як наслідок, маємо розірвані взаємовідносини між бізнесом, владою та суспільством. Рибницький бізнес не зацікавлений у співпраці з владою та громадою, тому намагається віддалятися від них і максимально ізолюватися. Впливу поточної ситуації у суспільстві, тобто війни, на ступінь звітності не помітно.

Як видно з наведеної таблиці, ступінь звітування у розрізі окремих областей суттєво зріс у Дніпропетровській та Закарпатській областях, та дещо – у Житомирській, зменшився у більшості областей України, та, на додаток до Луганської, звітність з якої відсутня вже протягом 9 років, не звітувала цього року Херсонська область. Стосовно деяких областей напевно можна казати про вплив війни на виробничу діяльність та звітність (з огляду на кількість нових яток з продажу свіжої та охолодженої риби на вулиці, виглядає так, що частка продукції, що реалізовувалась поза офіційними каналами, дещо зросла).

Тобто, відповідно до звітності, обсяги виробництва 2022-го року лягають у багаторічний тренд стагнації та поступового зменшення обсягів виробництва товарної риби рибницького походження. Причому, на наш погляд, коректно говорити про те, що обсяги виробництва зменшились лише у підприємств, що надали звіти. У 2022 році загальний обсяг продукції аквакультури підприємств, що звітували, склав 14630,1 тонн (у попередньому 2021 році цей показник

становив 16881,8 т). До загального обсягу продукції аквакультури входять: товарна продукція для реалізації на ринку, а також товарна продукція комплексних або спеціалізованих господарств у вигляді посадкового матеріалу, у тому числі: у ставках – 13467 т, у садках – 226,7 т, у басейнах – 231,4 т, в акваріумах – 53,4 т, в інших водних об'єктах – 651,2 т, тобто відзначається стає зменшення обсягів виробництва у ставках, в інших водних об'єктах та суттєве зростання звітних чисел щодо виробництва у басейнах та акваріумах (маються на увазі рециркуляційні системи аквакультури - РАС). Якись узагальнюючи висновки робити некоректно у зв'язку з неповною звітністю суб'єктів господарювання, а також напевно з комплексним впливом війни на виробничу діяльність. Загальні обсяги виробництва товарної риби зменшились на 2252 т, і основна частина цього зменшення припадає на ставкове рибництво. Пояснити це зменшення виключно за рахунок «випадіння» із звітності Херсонської області неможливо, оскільки за 2021 рік ця область звітувала лише про вирощування близько 400 тонн продукції.

Основні параметри сфери аквакультури, які ми порівнюємо та аналізуємо, дають підстави стверджувати про затяжну стагнацію сектору, проблеми якого починаються в сферах, далеких від рибництва. Приклади: котрий рік не вдається вирішити проблеми орендних відносин в аквакультурі, діючі механізми державних сервісів недостатні і тому малоефективні, особливо в сфері фінансів, недостатній ступінь комунікації як між зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) в аквакультурі, так і в між секторальному середовищі.

Виробництво риби в аквакультурі із кожним роком у традиційному ставковому рибництві, принаймні серед господарств, що звітували, скорочується, що може бути наслідком різних факторів, в тому числі соціальних, політичних та економічних процесів, що відбуваються у нашій державі. Бізнес дуже чітко реагує на будь-які дії або бездіяльність урядовців всіх рівнів. Якщо виходити з необхідності складання продовольчих балансів та забезпечення надійної статистики, то у всьому світі існує зворотній зв'язок між державою та виробником: держава отримує більш-менш достовірні дані, і визначає, чи варто підтримувати виробника субсидіями, пільгами тощо, якщо конкретна галузь економіки визнається державою важливою, наприклад для забезпечення цілей продовольчої безпеки, збереження біорізноманіття тощо. В Україні цей зв'язок і досі лишається примарним, питання субсидіювання/надання різних форм допомоги підприємствам галузі на практиці досі не вирішено. У всьому світі аквакультура, як і сільське господарство, є дотаційним (за виключенням комерційних РАС-систем з виробництва сьомги, тюрбо, ще деяких преміяльних видів продукції), і без запровадження державних механізмів допомоги говорити про розвиток галузі з метою досягнення продовольчої безпеки немає сенсу. Але за такої ситуації годі сподіватись, що виробник буде сумлінно звітувати про обсяги та асортимент виробництва, не отримуючи у свою чергу будь-якої допомоги. Крім того, за «відкритого» ринку та невеликих обсягів власного рибальства на ринок надходить значна кількість імпортованої продукції з тими властивостями та тією якості, які, завдяки рекламі та зміні способу життя сучасного містянина (основного споживача риби у наш час), швидше сприяють споживанню саме імпорту, а не традиційних об'єктів рибництва в Україні, що безумовно призводить до зменшення обсягів виробництва у першу чергу традиційних об'єктів (коропових видів риб).

Слід відзначити, що на аквакультуру впливають різні фактори, наприклад, кліматичні зміни зумовлюють зростання температури води та повітря, зменшення обсягів поверхневих вод, збільшення кількості аномальних погодних явищ та їх посилення, ускладнення доступу до води як витратного ресурсу (підсилення конкуренції з іншими видами економічної діяльності), зміни екосистем водних об'єктів тощо. Також вплив на аквакультуру мають глобалізаційні процеси, від яких українська рибницька громада намагається ізолюватися, а не вивчати та використовувати для розвитку.

Баланс площ рибогосподарських водних об'єктів, які були задіяні для вирощування товарної риби у 2022 році

Варто зазначити, що станом на сьогодні в Україні (на відміну від усіх сусідніх країн, зокрема усіх держав-членів ЄС) не створено систему моніторингу використання рибницьких водойм, і достовірно невідомо, скільки

зараз їх існує взагалі, яка кількість із них реально придатна для товарного рибництва і яка використовується з цією метою. Тож ми оперуємо даними, зібраними в оперативному порядку територіальними органами Держрибагентства. Крім того, можна з упевненістю казати про те, що виробництво риби в рециркуляційних аквакультурних системах (РАС/УЗВ) (виращування сомових, тилапії) та басейнові господарства з проточними системами та з частковою рециркуляцією значною мірою можуть випадати з поля зору територіальних органів рибоохорони, оскільки вони не є рибогосподарськими водоймами: звітність від них надходить лише на добровільних засадах.

Використання виробничих потужностей водних об'єктів для аквакультури

Ставки, га								
п/ п	Категорія ставок	Рік						
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	Було в експлуатації - всього	55 669,7	53 775,4	57 873,1	56 714,0	58 915,2	53 710,4	48 220,4
	Маточні	690,9	642,7	525,3	1 456,1	510,1	400,2	488,2
	Нерестові	161,5	144,2	157,8	123,2	119,3	115,9	107,2
	Виращувальні	19 969,9	19 485,6	21 346,9	15 340,3	15 214,5	13 341,0	11 339,4
	Нагульні	38 634,1	39 381,6	42 158,2	36 294,6	38 007,4	36 063,5	41 071,2
	Зимувальні	845,3	912,1	762,4	858,1	865,2	867,5	910,6
	Карантинні	76,5	237,5	54,8	39,3	170,8	129,5	119,0
	Інші стави	2 043,0	1 887,9	1 611,9	1 440,9	3 846,3	2 622,2	2 600,8
	Водопостачальні	3 248,7	1 283,9	1 255,8	1 161,5	181,6	170,8	131,9
0	Інші водні об'єкти (водосховища, озера)	166,4	9 342,2	4 370,5	19 312,3	6 582,0	7 177,9	3 492,7
Садки, м²								
п/ п	Категорія садків	Рік						
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	Всього	30 623,2	35 134,0	40 879,0	39 977,7	41 274,0	70 381,0	32 690,0
	Виращувальні	2 1 456,2	2 6286,2	3 8076,0	3 7712,7	3 5947,0	4 2729,0	2 8482,0

	Нагульні	9 167,0	8 847,8	2 803,0	2 265,0	5 327,0	2 7652,0	4 208,0
Басейни, м²								
п/ п	Категорія басейнів	Рік						
		2 016	2 017	2 018	2 019	2 020	2 021	2 022
	Всього	5 0 954,4	5 1 169,1	5 2 209,1	5 5 735,6	6 2 306,6	5 7589,9	1 22795,9
	Вирощувальні	4 1 779,4	3 9 322,8	4 2 325,1	4 5 217,1	5 1 050,1	4 8100,5	9 4096,5
	Нагульні	9 175,0	1 1 846,3	9 884,0	1 0 518,5	1 1 256,4	9 489,4	2 8699,4

Порівнюючи з 2021 роком, можна відмітити збільшення площі деяких категорій ставів, зокрема: маточних, нагульних та зимувальних. Проте, загальна площа ставового фонду, задіяного у виробництві, зменшилась на 5 490 га. Виробничі площі садкових господарств також зменшилася на 37 691 м². Що стосується басейнів, то їх площа збільшилася на 65 206 м².

Виробництво товарної продукції на одиницю площі/об'єму зариблених водних об'єктів та виробничих потужностей, які призначені для вирощування товарної риби, наведено в таблиці:

Виробництво товарної продукції на одиницю площі

Р ік	Категорії водних об'єктів				
	Ставки кг/га	Садки кг/м2	Басейни кг/м2	Акваріуми кг/м3	Інші водні об'єкти кг/га
2014	346,3	13,2	26,7	-	95,8
2015	425,9	9,4	20,9	-	122,4
2016	18	6,1	15,4	-	57,7
2017	233,7	3,8	21,1	93,8	43,8
2018	309	2,6	25,5	109,1	156,2
2019	354	1,3	41,8	155,8	180,7
2020	404,3	1,36	11,4	176	242
2021	358,8	0,76	5,7	154,8	108
2022	345,7	0,9	1,53	85,7	181,5

В порівнянні з минулим роком виробництво кг на площу водойми зросло у садках та інших водних об'єктів. У інших категоріях водних об'єктів відмічено зменшення виробництва товарної продукції на одиницю площі.

Ремонтно-маточне поголів'я

Проаналізувавши дані ремонтно – маточного поголів'я за останні 6 років (2017 – 2022 роки) можна побачити тенденцію до сильного коливання чисельності маточного поголів'я. Так, в порівнянні з 2021 роком обсяги маточного та ремонтного поголів'я на початок 2022 року сильно зменшилися. Це найнижчі обсяги поголів'я за останні 6 років по всіх групах об'єктів рибництва. Помітно зменшилася кількість маточного поголів'я коропа звичайного, сомових та інших видів риб. Несуттєва відмінність у зменшенні кількості маточного поголів'я спостерігається у рослиноїдних та лососевих.

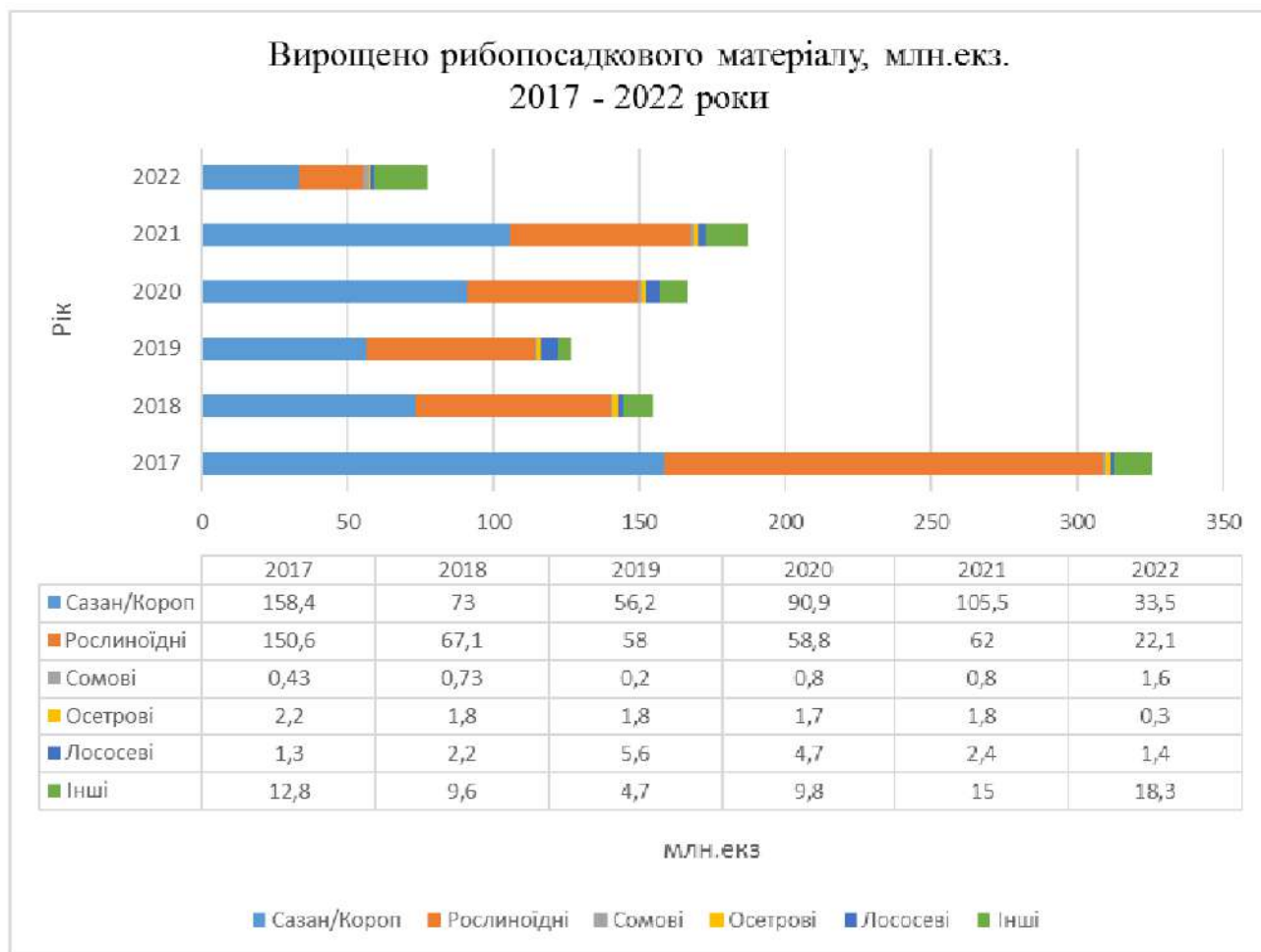
Катастрофічне зменшення чисельності маточного поголів'я 2020-го року не піддається будь-якому логічному поясненню, і може свідчити як про неякісне збирання матеріалу, так і про недостатність пояснювальної роботи з опитаними рибоводами.

Виробництво рибопосадкового матеріалу за 2022 рік

Виробництво рибопосадкового матеріалу є надзвичайно важливим елементом аквакультури. Саме вирощування різновікового зарибку є ключовою ланкою у перспективі росту виробництва продукції аквакультури в майбутньому, оскільки якісний, життестійкий зарибок у перспективі значно збільшує рибопродуктивність рибогосподарської технологічної водойми та знижує собівартість вирощеної продукції, що, безсумнівно, з точки зору економіки, має позитивний характер.

Протягом 2022 року відбулося зменшення обсягів виробництва різновікового рибопосадкового матеріалу до 77,5 млн. екз. (7 902 т) порівняно з попереднім роком (187,5 т), що на 110 млн. екз. або на 58,7 % менше ніж було вирощено у 2021 році (графік 3.1) але при цьому загальна маса у порівнянні з минулим роком склала на 135 т більше (графік 3.2). Це пов'язано зі збільшенням використання крупного зарибку в тому числі і дволіток та дворічок. Не виключено, що на це вплинув кращий, в порівнянні з попереднім роком збут, оскільки не реалізовані в попередньому році більш ранні вікові групи підросли і були реалізовані в році наступному. Про дану тенденцію свідчать дані середньої наважки рибопосадкового матеріалу, що у 2021 році становила 41 г/шт. а у році 2022 – 101 г/шт. при майже ідентичній рибопродуктивності в 5,8 ц. (582 кг/га) та 5,7 ц. (572 кг/га) у 2021 та 2022 роках відповідно.

Рисунок 3.1 Вирощено рибопосадкового матеріалу*, млн. екз.

Прим.

**Йдеться саме про різновіковий посадковий матеріал, тобто однорічок, одноліток, дворічок, дволіток загалом, тобто обсяги 2022-го року є результатом діяльності протягом попередніх років та особливостями господарювання кожного окремого суб'єкту рибництва.*

Рисунок 3.2. Вирощено рибопосадкового матеріалу, тонн.

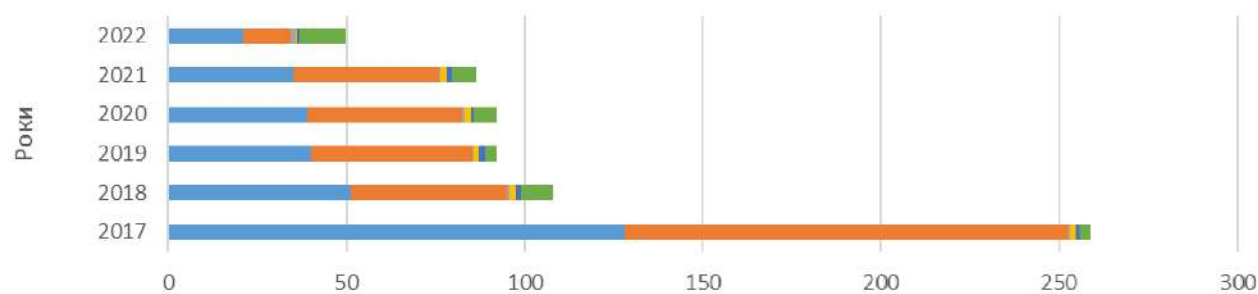

Якщо говорити детальніше про кожну вікову групу вирощеного рибопосадкового матеріалу, то тенденція вирощування цьоголіток у 2022 році (див. рис. 3.3.), згідно з даними статистичної звітності суб'єктів аквакультури 1А -Риба, має знижувальний характер - 49,9 млн.екз у 2022 році, порівняно з 86,4 млн. у році 2021. У відсотковому та кількісному співвідношенні, зниження обсягів виробництва становить 42% та 36,5 т відповідно.

Що стосується загальної маси вирощених цьоголіток (див. рис. 4.3.), то в 2022 році вона склала 1665 т проти 2514 т у році 2021, що на 849 т менше. У відсотковому співвідношенні дана величина становить 34%.

Рисунок 3.3. Вирощено цьоголіток, млн.екз.

Вирощено цьоголіток, млн. екз. 2017 - 2022 роки

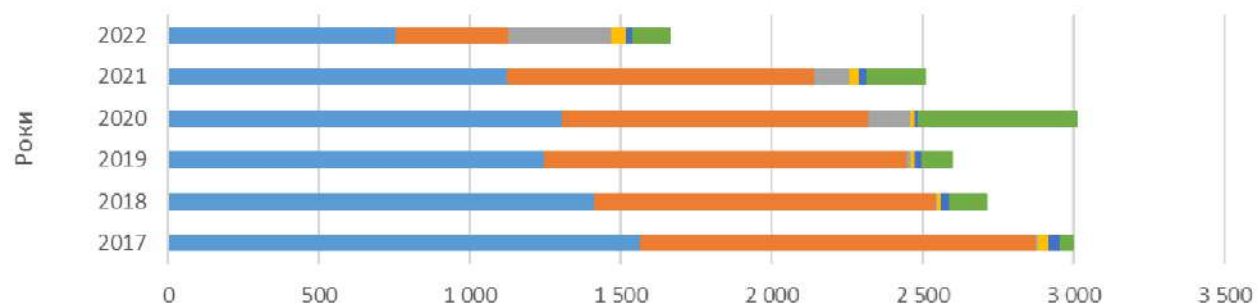

млн.екз.

■ Сазан/Короп ■ Рослиноїдні ■ Сомові ■ Осетрові ■ Лососеві ■ Інші

Рисунок 3.4. Вирощено цьоголіток, тонн.

Вирощено цьоголіток, тонн 2017 - 2022 роки

Тонн

■ Сазан/Короп ■ Рослиноїдні ■ Сомові ■ Осетрові ■ Лососеві ■ Інші

Цікава ситуація з дволітками: у 2022 році (див. рис 3.5.) їх було вирощено 9,22 млн. екз., що на 7,98 млн. екз менше ніж у 2021 році (17,2 млн. екз.). Проте в масі (див. рис. 3.6.) дволіток у 2022 році було вирощено 3120 т, що на 768 т більше ніж у 2021 році (2352т).

Рисунок 3.5. Вирощено дволіток, млн. екз.

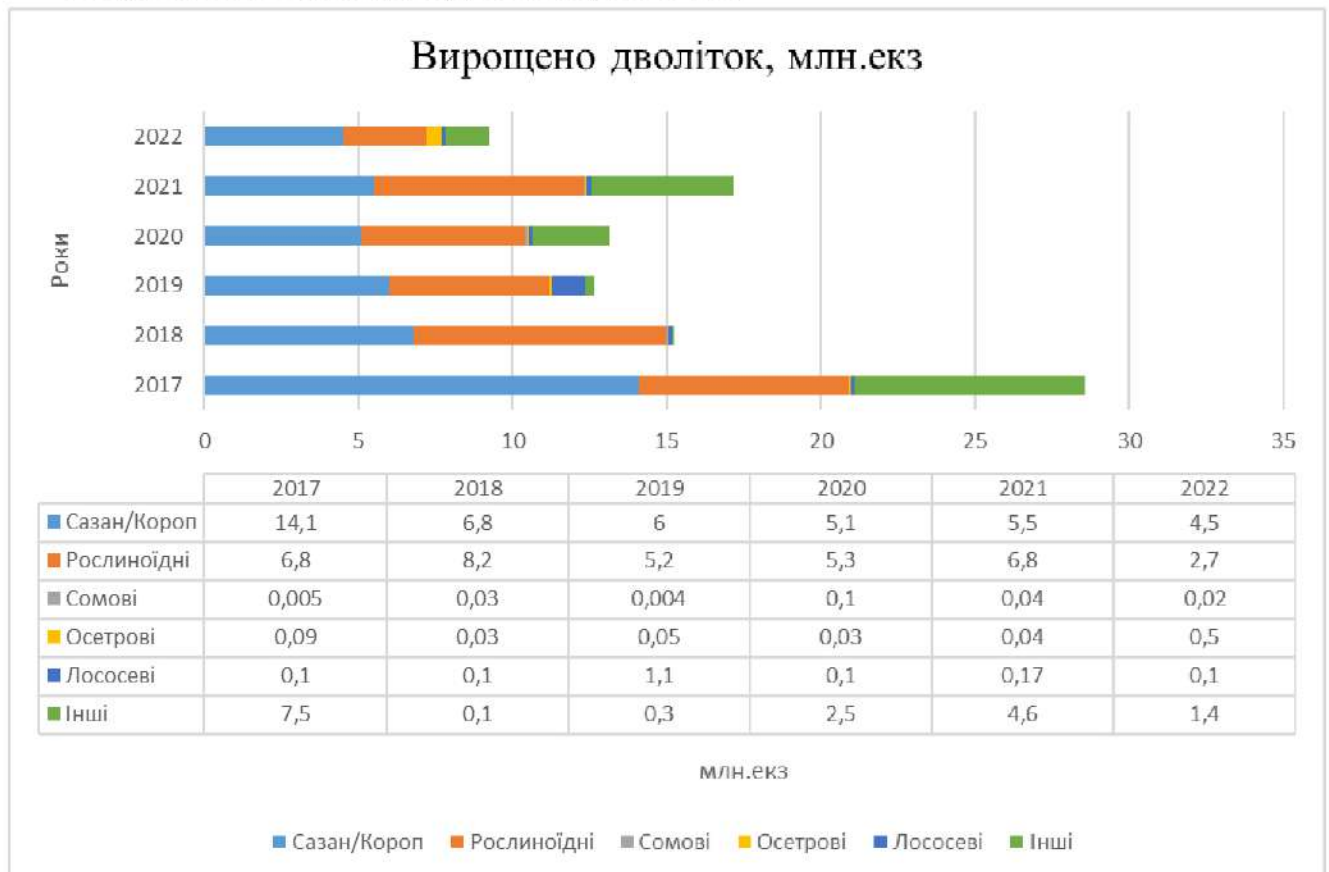

Рисунок 3.6. Вирощено дволіток, тонн.

Витрати кормів на рибопосадковий матеріал протягом останніх п'яти років поступово зменшуються, що може свідчити про гальмування інтенсифікаційних заходів. Проте що стосується середньої наважки цьоголіток та дволіток, у цьому році вона вища, ніж попередні 5 років спостережень

Різниця між кількістю вирощеного і посадженого на зимівлю рибопосадкового матеріалу виникає внаслідок реалізації восени та осіннього зариблення нагульних та вирощувальних ставів II категорії.

Рибопродуктивність вирощувальних ставів (йдеться, в основному, про коропа та рослиноїдних видів риб, які вирощуються в полікультурі із хижими видами риб) у 2022 році склала 5,7 ц/га, проти минулорічної 5,8 ц/га.

Велике значення для відновлення рибогосподарського потенціалу та підтримки сталих рибних запасів у водоймах має штучне відтворення цінних представників іхтіофауни. Особливо гостро це питання постало зараз, в умовах посиленого антропогенного навантаження, яке суттєво впливає на шляхи міграції риб та погіршення умов їх природного нересту, а у зв'язку з бойовими діями на тому чи іншому напрямі взагалі до її загибелі або травмування.

Виробництво рибопосадкового матеріалу (2018-2022)

№ п/п	Вирощено та виловлено рибопосадкового матеріалу	Роки				
		2018	2019	2020	2021	2022
1	Вирощено рибопосадкового матеріалу, млн. екз.:	154,5	126,7	166,9	187,5	77,5
	сазан/короп	73	56,2	90,9	105,5	33,5
	рослиноїдні	67,1	58	58,8	62	22,2
	сомові	0,73	0,2	0,8	0,8	1,6
	осетрові	1,8	1,8	1,7	1,8	0,4
	лососеві	2,2	5,6	4,7	2,4	1,5
	інші	9,6	4,7	9,8	15	18,3
2	Вирощено рибопосадкового матеріалу, тонн:	8 602	7 740	9 446	7 767	7 902
	сазан/короп	4 039	3 687	4 036	3 268	3 192
	рослиноїдні	4 232	3 724	3 515	2 847	2 059
	сомові	8,4	16,5	181	256	344
	осетрові	47,8	44,3	41	71	96
	лососеві	92,5	69	62,5	118	120
	інші	182	198	1 610	1 207	2 091
3	Вирощено цьоголіток, млн. екз.:	108	92,3	92	86,4	49,9
	сазан/короп	51,3	40	38,8	35,2	21,1
	рослиноїдні	43,7	45,3	43,8	40,9	13,2
	сомові	0,7	0,2	0,6	0,3	1,5
	осетрові	1,7	1,7	1,7	1,7	0,2
	лососеві	1,7	1,7	0,8	1,5	0,9
	інші	8,8	3,4	6,3	6,8	13
4	Вирощено цьоголіток, тонн:	717,2	601,2	014,3	514,2	65,16
	сазан/короп	412,1	245,1	1 304	121,1	75,5
	рослиноїдні	132,1	206,1	8 101	018,1	3,37
	сомові	4,4	11,2	137,6	119,3	34,2,5
	осетрові	11,6	13,3	15,4	27,6	44,2
	лососеві	27,7	21,3	7,3	28,1	22,3
	інші	128,6	10,4	532	200	12,7
5	Вирощено дволіток, млн. екз.:	15,4	12,8	13,2	17,2	9,22
	сазан/короп	6,8	6	5,1	5,5	4,5
	рослиноїдні	8,2	5,2	5,3	6,8	2,7
	сомові	0,03	0,	0,1	0,0	0,

			004		4	02
	осетрові	0,03	0,05	0,03	0,04	0,05
	лососеві	0,1	1,1	0,1	0,17	0,1
	інші	0,1	0,3	2,5	4,6	1,4
	Вирощено дволіток, тонн:	358³	913²	822³	352²	20,8³¹
	сазан/короп	468 ¹	359 ¹	339 ¹	081 ¹	480 ¹
	рослиноїдні	826 ¹	467 ¹	527 ¹	951 ¹	86 ⁸
	сомові	2,4 ⁹	1,9	11	8	0,6
	осетрові	14,4	20	14,3	8,2	8,3
	лососеві	21,1	26,6	22,8	29,3	18,3
	інші	25,2	38	907	275	745,6
	Всього посаджено на зимівлю рибопосадкового матеріалу:					
	млн. екз.	109,2	71	117,9	90,5	152,9
	тонн	521 ⁶	388 ⁴	390 ⁵	526 ⁴	664 ⁵
	Середня наважка цьоголіток, г:					
	короп	27	31	33	32	36
	рослиноїдні види риб	25	26	23	25	28
	Середня наважка дволіток, г:					
	короп	215	227	261	197	323
	рослиноїдні види риб	221	280	287	140	331
0.	Витрати кормів на рибопосадковий матеріал, т	9408	857	941	337	335
1.	Рибопродуктивність вирощувальних ставів, ц/га	3,9	4,8	6	5,8	5,7
2.	Отримано личинки в інкубаційних цехах, млн. екз.	907,6	659,1	744,1	647,2	1739,8
3.	Отримано личинки від природного нересту млн. екз	105	93,1	233,7	149	106,3
4.	Вселення у внутрішні водні об'єкти, млн. екз.	0,3	0,63	0,499	0,022	0,005

Вирощування товарної риби

Виробництво товарної риби має важливе значення не лише для виробників, а й для споживачів. Традиційними об'єктами української аквакультури незмінно залишаються коропові види риб: звичайний короп і далекосхідні коропові (рослиноїдні) – білий та строкатий товстолобики, їх гібриди, білий амур. Крім

коропових, українські товаровиробники вирощують райдужну форель, європейського сома, щуку, судака, лина, кларієвого сома, стерлядь, російського та сибірського осетрів, бестера, веслоноса. У 2022 році вирощування товарної риби відповідно до інформації, що міститься у формі 1 А-риба (річна), зменшилося на 2 252 тонни.

Обсяги виробництва товарної риби, тонн

Рік	Обсяги виробництва (за видами риб)						
	сазан/короп	рослиноїдні	сомові	осетрові	лососеві	інші	разом
2016	9 865,0	9 154,4	107,5	116,4	330,3	1 851	21 424,7
2017	9 624,0	7 750,4	146,2	137,9	344,2	2 165,4	20 168,2
2018	9 584,8	7 990,4	133,7	111,5	261,4	2 111,2	20 193,0
2019	8 516,4	7 665,8	224,3	97,10	225,9	1 874,3	18 604,0
2020	8 014,2	7 704,2	274,8	79,1	230,9	2 264,4	18 568,0
2021	7 410,5	6 039,5	283,7	77,1	312,1	2 758,7	16 882,0
2022	7 438,8	4 495,7	171,8	46,9	391,1	2 085,7	14 630,1

Загалом було виловлено 14 630,1 тонни товарної продукції аквакультури у:

ставках – 13 467 тонн;

інших водних об'єктах – 651,2 тонн;

садках – 226,7 тонн;

басейнах – 231,4 тонн;

акваріумах – 53,4 тонн.

Маємо всі підстави зауважити, що асортимент продукції аквакультури залишається майже незмінним протягом багатьох років, але у 2022 році обсяг вирощеної товарної риби у садках зріс у 9 разів, в той час коли в акваріумах впав з 715 тонн до 53,4 (92,3%). Є підстави сумніватись у коректності збору таких матеріалів. Короп і далекосхідні рослиноїдні риби склали понад 81,57 % від загального обсягу вирощеної продукції аквакультури.

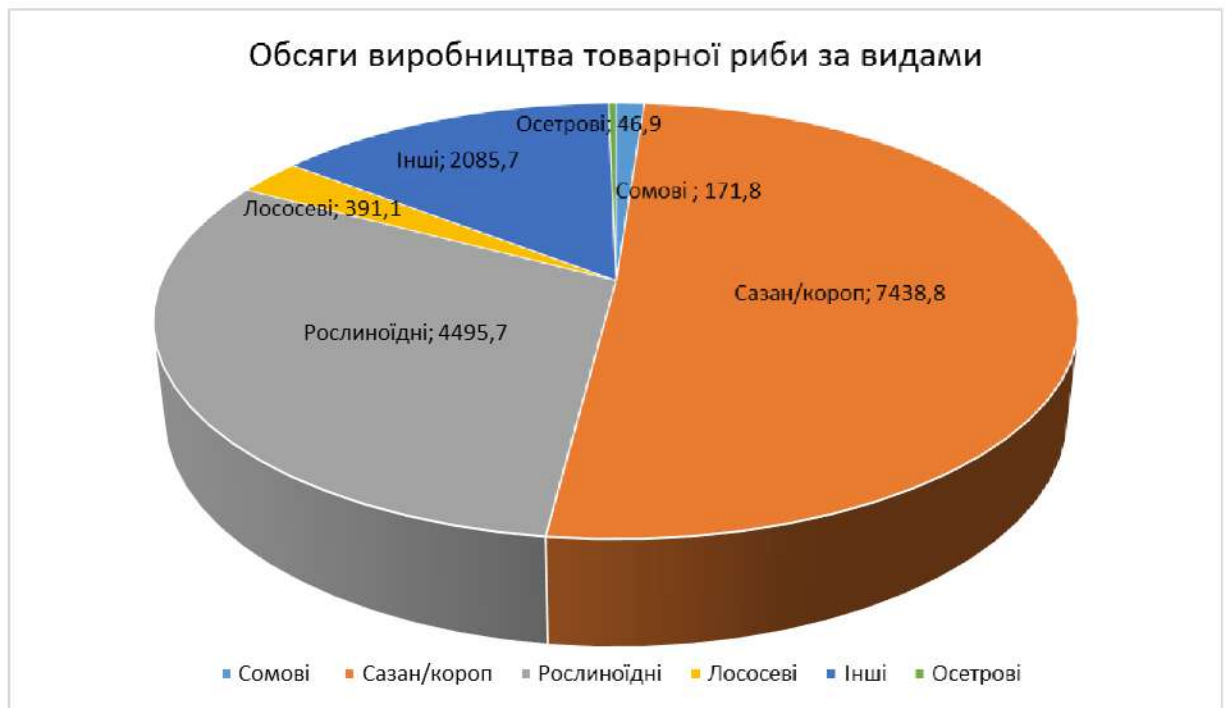

Рис. 1. Вирощування товарної риби у 2021 році за видами

Виробництво інших видів риби (щука, судак звичайний, форель (пструг райдужний), інші лососеві, осетрові, сомові види риби, веслоніс) сумарно не перевищувало 14,2 % відповідно до звітності.

Попередні роки під час аналізу обсягів виробництва корошових видів спостерігається тенденція до зменшення вирощування, але не у 2022р. Порівняно з попереднім роком у 2022 році звичайного коропа виростили на 28,3 тони (0,38%) більше, натомість обсяги виробництва рослиноїдних видів зменшилися на 25,6 % порівняно з 2021 роком. (рис. 2).

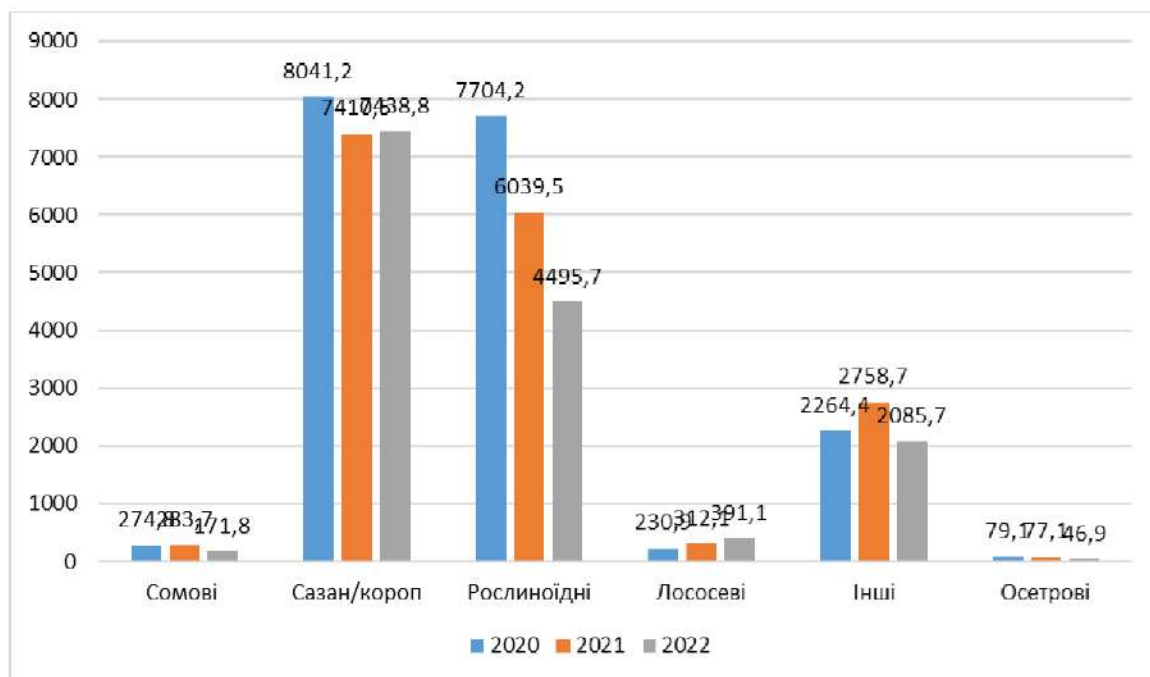

Рис. 2. Динаміка виробництва товарної риби за період з 2020 р. до 2022 р.

Виробництво сомових видів зменшилось на 39,4%, осетрових зменшилось на 39,2 %, а виробництво лососевих видів зросло на 20,2 %. Також зросло вирощування інших видів риби – на 34,4,8 %.

Обсяг вирощування коропа звичайного

Короп – це традиційний об’єкт вирощування в українській аквакультурі. За типами водойм у вирощуванні звичайного коропа безумовно переважає ставкове виробництво – 94,8 %, в інших водних об’єктах вирощено 3,6 % коропа, в акваріумах* – не вирощувався, в басейнах – менше 1 %, в садках – 1,1 %.

Назва водного об’єкта	Рік					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ставки	9 241,9	8 961,3	7 807,8	7 421,6	6 803,7	7 056,2
Садки	0	3,5	0,5	2,3	5,0	82,9
Басейни	20,6	38,3	151,9	135,2	147,6	32,1
Акваріуми*					188,2	0
Інші водні об’єкти	361,5	581,6	556,1	455,1	266,0	267,5
Всього	9 624,0	9 584,8	8 516,4	8 014,2	7 410,5	7 438,8

* Товарне виробництво звичайного коропа в акваріумах (РАС) викликає сумніви, оскільки собівартість такої продукції має бути надзвичайно великою, продукція- неконкурентоспроможною на ринку

Отримані дані показують що вирощування звичайного коропа залишилось незмінним – 7410,5 т (2021 рік) та 7438,8 т (2022 рік).

Обсяг вирощування рослинорідних видів риби

Важливими об'єктами аквакультури України є рослинорідні риби далекосхідного комплексу – білий та строкатий товстолобики та їх гібриди, білий амур, яких переважно вирощують в ставових господарствах в полікультурі із звичайним коропом. За типами водойм у вирощуванні рослинорідних видів риби переважає ставкове виробництво – 91,6 %, в інших водних об'єктах - 7 %, в акваріумах – не вирощувались, в басейнах – 0,4 %, в садках – 1 %.

Виробництво рослинорідних видів риби, тонн

Назва водного об'єкта	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ставки	7 031,3	7 133,1	6 764,5	6 874,1	5 179,0	4 119,3
Садки	35,6	23,3	12,3	9,3	12,7	41,8
Басейни	17,1	17,9	61,6	67,1	55,2	19,9
Акваріуми					395,9	
Інші водні об'єкти	666,2	815,9	827,2	753,5	396,7	314,6
Всього	7 750,4	7 990	7 665,8	7 704,2	6 039,5	4 495,7

На відміну від 2021 року спостерігається значне зменшення обсягів виробництва рослинорідних видів риби - на 25,6 %. Декілька років поспіль спостерігаються коливання як від'ємні так і додатні. Привертає увагу те, що стає падіння обсягів виробництва спостерігається за основними потужностями з виробництва рослинорідних — у ставках, ця тенденція є доволі сталою. У 2021 році з'явилась інформація про вирощування в акваріумах (РАС), що виглядає дещо дивним, і не виключено, що це артефакт (Таблиця вище), у 2022 році такі дані вже відсутні і рослинорідні повернулись до свого звичного середовища.

традиційним видом у ставковій аквакультурі є європейський сом, виробництво якого останніми роками відрізняється стабільністю.

За типами рибницьких потужностей у вирощуванні сомових видів риб переважають басейни – 33,4% (кларієвий та каналний сом), у ставках – 18,2%, у акваріумах (маються на увазі резервуари РАС, де переважно вирощують кларієвих сомів) – 31,2%, а в садках – понад 17,2 %. В роздрібній торгівлі переважають кларієвий сом та європейський, каналний трапляється (щонайменше у супермаркетах Києва) доволі нечасто.

Обсяги вирощування осетрових

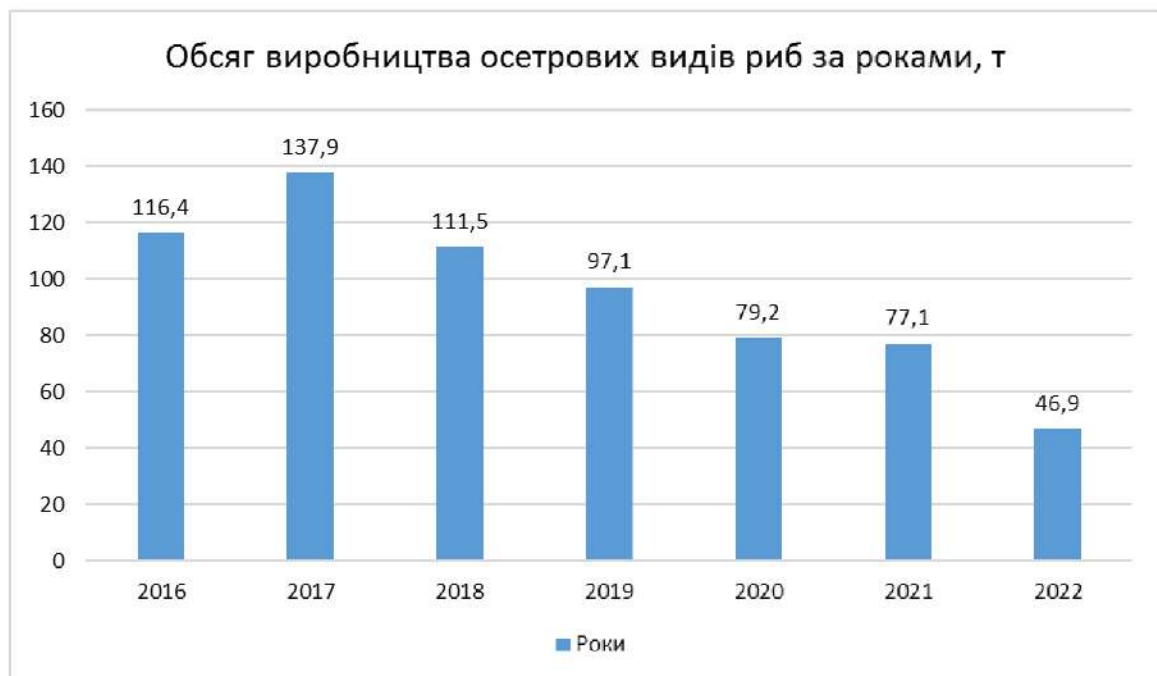
Осетрових видів риб вирощують за такими самими технологіями як і інші види риб. В Україні найбільш популярними об'єктами вирощування серед осетрових є: стерлядь, руський (дунайський) осетер, севрюга, білуга, сибірський або ленський осетер, веслоніс, гібриди осетрових (бестер – гібрид білуги із стерляддю) тощо.

За типами рибницьких потужностей осетрових видів риб переважно вирощують в басейнах – 70,1%, в ставках – 15,6%, в садках – 14,3%.

Тенденції формування пропозиції на продукцію осетрових видів риб, тонн

Назва водного об'єкта	Рік						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ставки	48,5	44,8	35,6	24,6	12,6	18,9	7,3
Садки	10,3	15,5	12,9	8,3	8,7	6,3	6,7
Басейни	36,3	78,5	63	64,1	57,8	51,9	32,9
Інші водні об'єкти	21,3	0	0	0	0	0	0
Всього	116,4	137,9	111,5	97,1	79,2	77,1	46,9

Обсяги виробництва осетрових видів риби у порівнянні з 2021-м роком зменшилися на 39,2 %. Як показує статистична звітність 1 А-риба (річна), вирощування осетрових риби поступово почало зменшуватись із 2016 року, не враховуючи 2017 рік, де виробництво за останніх 5 років було найвищим – майже 138 т. У той же час це не може однозначно свідчити про негативні тенденції у розвитку осетрівництва, оскільки основною метою цієї підгалузі аквакультури в Україні, як і в більшості країн світу (за виключенням Китаю), є отримання сировини для виробництва кав'яру (чорної солоної ікри осетрових), то ж можна припускати, що падіння обсягів риби (щонайменше до 2022-го року) пов'язане із зміною структури стада, зменшення числа самців та загального зменшення біомаси осетрових на утриманні, що може і позитивно впливати на економіку осетрових господарств. 2022-го року не виключено вплив воєнних дій, оскільки вартість імпортованих кормів зросла (за усними повідомленнями імпортерів) зросла щонайменше на 50%.

Обсяги вирощування лососевих видів риби

Лососівництво в Україні здебільшого представлено вирощуванням пструга райдужного. Традиційно виробництво пструга здійснювалось у західних регіонах в гірській місцевості, але останніми роками великі виробничі потужності (за неофіційною інформацією) існували також на Волині та у Харківській області.

Цей вид лососевих видів риби вирощують в Україні у басейнових господарствах – 20 %, в ставках – 79,7 %, та в інших водних об'єктах – 0,3 %.

Тенденції формування пропозиції на продукцію лососевих видів риби, тонн

Назва водного об'єкта	Рік						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022

Ставки	214,5	222,8	121,7	76,2	90,4	203,3	312,0
Садки	7,6	0	40,3	0	0	0	0
Басейни	108,2	121,4	93,3	146,6	139,4	107,8	78,1
Акваріуми	0	0	3	3	0	0	0
Інші водні об'єкти	0	0	3	0	1	1	1
Всього	330,3	344,2	261,4	225,9	230,8	312,1	391,1

Обсяг виробництва лососевих, за даними форми 1 А-риба (річна), значно підвищився (на 20,2%) у порівнянні з 2021 роком. Зважаючи на обсяги імпортованих спеціалізованих кормів, можна дійти висновку, що реальні обсяги вирощування лососевих і сомових видів риб багато більші у порівнянні з офіційними звітними даними. Крім того, як і в інших випадках, варто взяти до уваги, що виробничі потужності форелівницьких господарств (проточні басейни зокрема) не є рибогосподарськими водоймами у визначенні законодавства України, тобто звітування за виробництвом у них відбувається виключно на добровільних засадах. З іншого боку, за інформацією постачальників кормів, їхня вартість зросла на 50% у зв'язку з підвищенням вартості пального на ринках ЄС (основні постачальники кормів), що призвело до зменшення обсягів купівлі кормів вже з другої половини 2022-го року. Тобто реально може йтися про певне зменшення обсягів виробництва цієї групи об'єктів аквакультури.

Обсяг вирощування інших видів риб

За даними форми 1 А-риба (річна), до інших видів риб суб'єкти аквакультури віднесли: карася, окуня, ляща, щуку, судака, плітку (тараню), лина, краснопірку, піленгаса, раків, тилапію.

За типами рибницьких потужностей інших видів риб переважно вирощують в ставках – 93,1 %, в інших водоймах – 3,3 %, в басейнах – менше 1% та в садках – 3,2%.

Динаміка формування пропозиції на продукцію інших видів риби, тонн

Назва водного об'єкта	Роки					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ставки	2 054	1 966,2	1 682,8	2 063,5	2 580,5	1 941,0
Садки					0,8	65,7
Басейни	2,7	1,5	82,1	106,1	87,4	11,0
Акваріуми	35,4	25,3	3,1	0	0,1	0
Інші водні об'єкти	72,9	118,2	106,1	94,7	89,9	68,0
Всього	2 165,4	2 111,2	1 874,3	2 264,4	2 758,7	2 085,7

За 2022 рік виробництво інших видів риби зменшилось на 24,4%.

Витрати кормів протягом 2022 року

Важливою складовою для успішної аквакультури є якісні, ефективні та безпечні рибні корми. Неякісні корми, з поганим ступенем перетравлюваності та засвоюваності поживних речовин, та такі, у складі яких відзначається велика кількість речовин із фактором, що інгібує перетравлювання та засвоювання (україномовний термін відсутній), крім погіршення показників зростання призводять до забруднення водойм великою кількістю незасвоєного корму, забрудненню води та гальмуванню процесу росту, а також сприяють створенню умов, прийнятних для надмірного розвитку бактеріальної флори з відповідними наслідками для добробуту господарства у цілому. Аналіз структури собівартості вирощеної риби в країнах ЄС дає змогу говорити, що вартість кормів одна з найбільших статей витрат.

Статистичні дані з форми 1 А-риба (річна) вказують, що кількість кормів, яку вітчизняні рибоводи використовують для відгодівлі риби, тривалий час знаходилась практично на одному рівні протягом низки років, але не зараз. Також, виникає лише питання в якості цих кормів. Але статистика про це не говорить.

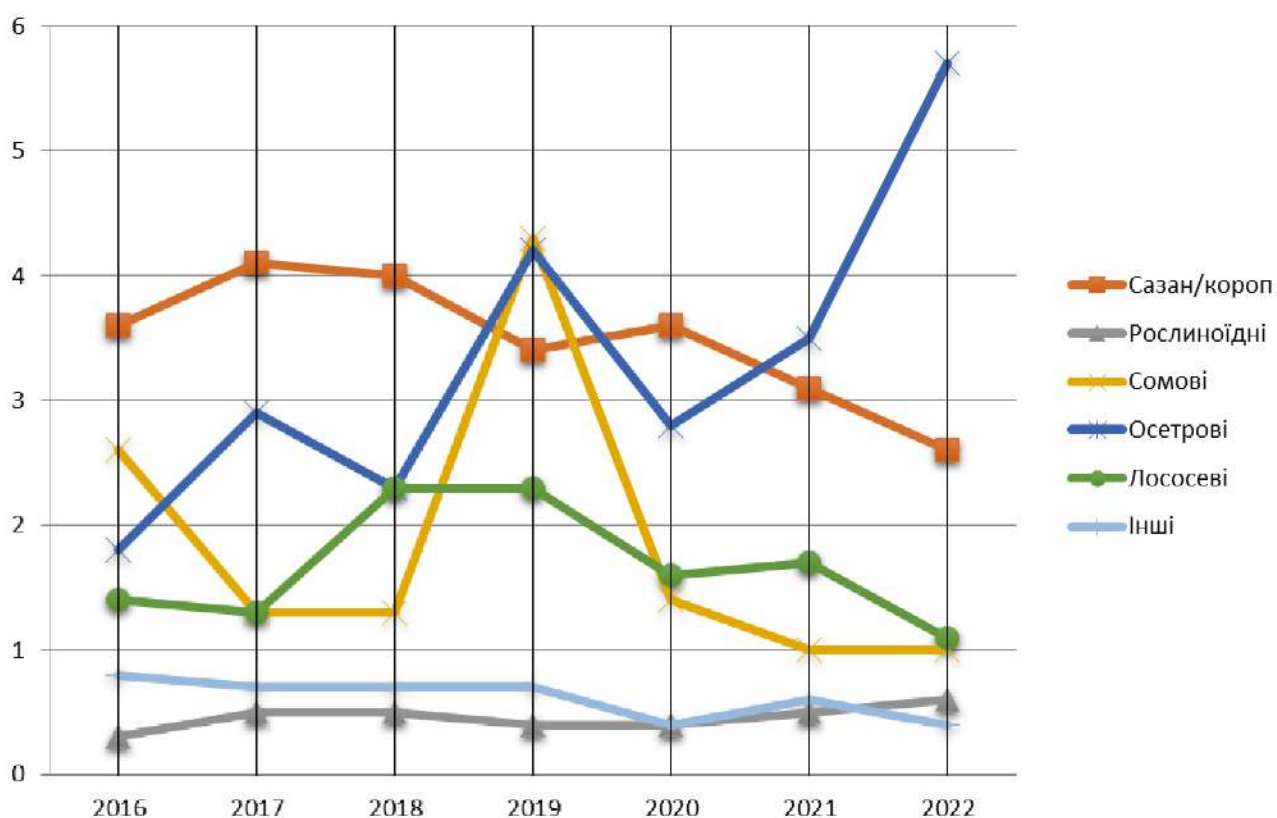
Зменшення кормів у коропівництві можна пояснити поступовим переходом годівлі від зерносумішей до більш якісних комбікормів, але це не є фактом, а лише припущенням.

За категорією об'єктів аквакультури рослинної рослинної відбулося незначне збільшення, відзначимо також сомівництво, де об'єм кормів для відгодівлі за останні роки зменшився у три рази.

Заслужує на увагу значне зростання обсягу кормів для вирощування осетрових; цей напрямок також можна віднести до таких, що розвивалася (до вторгнення РФ) в Україні, значною мірою за рахунок виробництва чорної ікри (кав'яру).

Витрати кормів на вирощування 1 кг риби

	У тому числі (тонн вирощено/тонн корму)					
	Сазан/короп	Рослиноїдні	Сомові	Осетрові	Лососеві	Інші
2016	3,6	0,3	2,6	1,8	1,4	0,8
2017	4,1	0,5	1,3	2,9	1,3	0,7
2018	4,0	0,5	1,3	2,3	2,3	0,7
2019	3,4	0,4	4,3	4,2	2,3	0,7
2020	3,6	0,4	1,4	2,8	1,6	0,4
2021	3,1	0,5	1,0	3,5	1,7	0,6
2022	2,6	0,6	1,0	5,7	1,1	0,4

Графік «Витрати кормів на вирощування 1 кг риби»

Що стосується витрат кормів на вирощування одного кілограма продукції, то у коропа такі витрати (які умовно можна вважати кормовим коефіцієнтом) тримались протягом шести років на рівні, в середньому до 3,6 кг корму на кг вирощеної риби, але протягом 2022 р. скоротилась до 2,6 кг на кг продукції. Витрати кормів на вирощування «рослиноїдних» риб знаходились на рівні, близькому 0,5 кг корму на кг продукції. Витрати кормів для вирощування сомових риб становили 2016 р. 2,6 кг на кг продукції, а 2017 та 2018 – по 1,3 кг корму на кг продукції. В 2019 р. зросла до 4,3 кг на кг продукції, а з 2020-2022 рр. скоротилась до рівня, близького до 1,0 кг на кг продукції. Складається враження, що, по-перше, відбувається збільшення частки кларієвого сома у продукції, а по-друге, перехід від «кустарно» вироблених кормів до фабричних, оскільки такі витрати наближені до кормових коефіцієнтів, які відзначаються для більш-менш сучасних кормів тих виробників, продукція яких імпортується до України. В той же час це може бути елементарною похибкою під час збирання та первинної обробки статистичних даних. За останні чотири роки витрати кормів для осетрових, відбувалися знані коливання, а саме: в 2019 р. зросла до 4,2 кг на кг продукції, а у 2020 р. скоротилась до 2,8 кг на кг продукції, та значне зростання відбулося 2022 р. та становить 5,7 кг на кг продукції.

Витрати кормів для вирощування лососевих (ймовірно, у першу чергу райдужної форелі) змінюються стрибками та не піддаються розумінню на такому короткому відтинку часу. Так, 2016, 2017 та 2021 рр. витрати знаходились на прийнятному рівні, хоча й дещо, за європейськими мірками, завищеному, тобто 1,3-1,7 кг, а 2018 та 2019 рр. перевищували позначку 2 кг на кг продукції, що дає підстави сумніватись у коректності отриманих даних.

Якщо виходити з даних форми 1 А-риба, узагальненими у вищенаведеній таблиці, то щонайменше у форелівництві України (лососеві) використовувались технологічно застарілі корми, адже в усьому світі витрати кормів для вирощування лососевих багато ефективніші (щонайменше у 2 рази). З іншого боку, це свідчення низького ступеня достовірності інформації, що надається у рамках заходів з заповнення форми 1 А-риба, адже у зв'язку з веденням повномасштабної війни проти України не всі в змозі подати вчасно та в повному обсязі інформацію.

Економічні показники виробництва продукції аквакультури

Незважаючи на те, що за останні роки спостерігається тенденція до незначного зменшення частки традиційних об'єктів аквакультури, все ж таки

виробництво коропових видів є найбільш стабільним. Але на ринку пропозиція товару формує попит на цю продукцію. Відомості про реалізацію продукції аквакультури дають можливість встановити мотиви зменшення обсягів виробництва продукції аквакультури в останні роки.

В більшій мірі зменшення реалізації продукції вітчизняної аквакультури залежить від ефективного маркетингу. Більшість українських виробників продукції аквакультури нехтують необхідністю опрацювання маркетингових стратегій, іншими словами, мало вивчають уподобання споживачів, мало використовують рекламні ресурси, реалізація товарної риби відбувається в живому, необробленому, непідготовленому вигляді. З іншого боку, більшість заходів з популяризації рибопродуктів у цілому та місцевих видів, зокрема у ЄС, відбувається за суттєвої допомоги різних державних фондів, і у тому, що стосується коропівництва, європейські аналітики приходять до висновку, що самотужки дрібні господарства не в змозі це робити ефективно за власні кошти. Це питання потребує досконалого вивчення, оскільки за напрямками (асортиментом) споживання рибопродукції Україна досить чітко (хоч і з певним запізненням) слідує за тенденціями ринку ЄС, і можна констатувати, щонайменше серед містян (видається, доконаним є той факт, що найбільшими споживачами рибопродукції є населення великих міст та мегаполісів України), небажання споживачів купувати необроблену рибу, яка вимагає чималих зусиль у доведенні її до рівня готової страви.

Таблиця

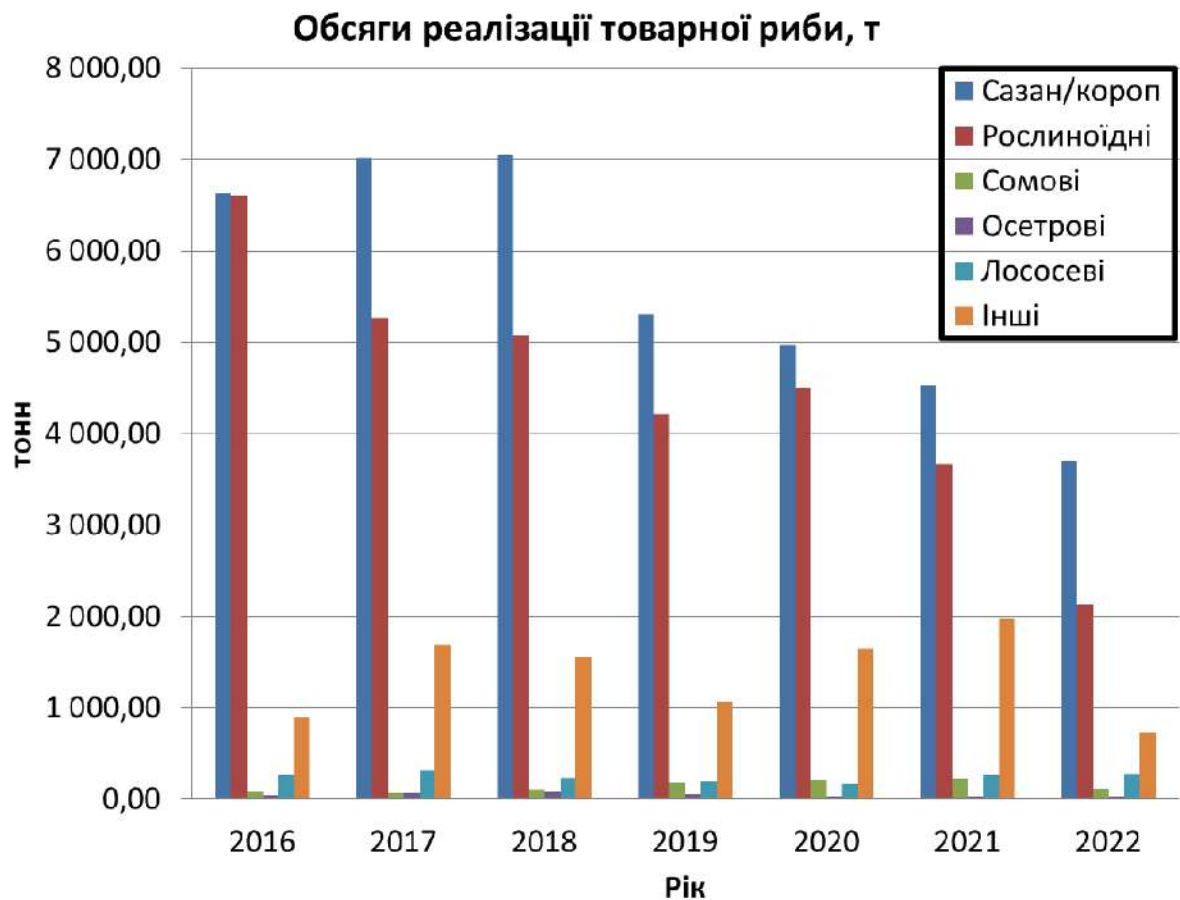
Обсяги реалізації товарної риби, т

Рік	Групи об'єктів аквакультури						
	Сазан/короп	Рослиноїдні	Сомові	Осетрові	Лососеві	Інші	Разом
2016	6 625,5	6 606,2	81,2	49,6	264,6	887,5	14 514,6
2017	7 016,3	5 264,3	72,7	76,1	317	1 695,4	14 441,7
2018	7 049,8	5 065,1	107,3	81	226,5	1 555,4	14 085,2
2019	5 305,0	4 211,0	184,4	50,5	199,0	1 055,0	11 005,0
2020	4 974,2	4 495,0	208,3	29,5	168,7	1 656,0	11 531,6
2021	4531,2	3 660,0	222,7	28,7	253,4	1972,0	10668,3
2022	3 691,3	2 131,4	116,4	31,9	271,8	728,2	6971,4

Наразі констатуємо загальне зменшення обсягів реалізації продукції вітчизняної аквакультури за даними суб'єктів господарювання, що надали звітність за формою 1 А-риба (річна), в порівнянні з 2021 роком. Виключенням стали осетрові та лососеві риби.

У відсотковому значенні динаміка реалізації вітчизняної продукції аквакультури за звітними даними наступна: зростання: осетрові (11,1%), лососеві (6,7%); зменшення: звичайний короп (- 18,5%), рослиноїдні (- 41%), сомові (- 47,7%), інші види (-63 %).

Рисунок Обсяги реалізації товарної риби, тонн 2016-2022 роки

ВИСНОВКИ

1. Статистика виробництва продукції аквакультури за формою 1А–риба (річна) підтверджує висновки попередніх років про те, що аквакультура України у цілому розвивається за подібним для усієї Центральної та Східної Європи сценарієм: стагнація, падіння обсягів виробництва товарної продукції, зокрема найбільшого напрямку української аквакультури – коропівництва (виращування коропа та рослиноїдних коропових риб). Паралельно відбувається поступова диверсифікація об'єктів виращування (подальше збільшення частки сомових, осетрових, пстругів тощо).

2. Спостерігаються незначні зміни у сфері методів рибиництва від ставкової аквакультури в бік зростання частки рециркуляційних аквакультурних систем, комбінованих рибницьких господарств, проточних систем тощо).

3. У той же час, якщо виходити виключно із звітних даних, мусимо прийти до висновку про падіння у цілому продуктивності коропівництва (виробництва товарної риби на одиницю виробничої площі) та доволі низькі показники цього параметру у порівнянні з рештою «коропівницьких» країн – Чехією, Польщею, Угорщиною. Також мусимо визнати, що інформація, яка збирається в рамках формату 1 А-риба (річна), не може бути використана для коректного економічного аналізу стану галузі. Хоча дані, що містяться в формах, доволі цікаві для аналізу, але відсоток звітності, відсутність інформації про відсоток реально активних підприємств, відсутність градації за видами тощо унеможливають більш поглиблений аналіз без сумнівів у його коректності. Так, видаються сумнівними витрати кормів на виробництво практично усіх об'єктів аквакультури. Це ще більш сумнівно, тому що значна їх частка є імпортованою продукцією, і, якщо дивитись проспекти компаній-виробників кормів, ті параметри, які закладаються виробником (кормовий коефіцієнт), набагато нижчі (тобто ефективніші) за ті показники, які отримують українські виробники. Не виключено, що економічна ефективність українських виробників знаходиться далеко позаду економічної ефективності виробників Центральної Європи, але занадто великі розходження багатьох показників, зокрема за витратами кормів, які у багатьох випадках однакові з країнами-сусідами, дають підстави сумніватися у коректності зібраної інспекторами територіальних органів Держрибагентства інформації.

4. Не виключено, що як респонденти, так і інтерв'юери не дуже розуміють відмінності між типами ставів, типами стад тощо. Крім того, як і в інших випадках, кидається в око недосконалість форми 1А-риба (річна) з огляду на те, що вона є «коропоцентричною», з наголосом на виробництві у рибогосподарських водоймах. Адже для багатьох сучасних об'єктів рибиництва поділ на цьоголіток, дволіток тощо є відверто штучним, оскільки, наприклад, кларієвий сом досягає товарного розміру фактично за півроку, порційний райдужний пструг — року, а осетрові стають статевозрілими у віці від 5 до 15 років. Тилапії стають статевозрілими вже у віці декількох місяців. Наскільки відомо з неофіційної інформації, більшість невеликих форелевих господарств (у формі ФОП), які переважають у структурі рибиництва (відповідно до інформації територіальних органів Держрибагентства), запліднену ікру імпортує, причому, як відомо з усних повідомлень виробників, інверсійну, тобто таку, з якої з'являться виключно самиці для подальшого виробництва ікри для споживання, тобто у них взагалі відсутнє поняття маточного поголів'я. Тобто форма вимагає негайного вдосконалення з урахуванням особливостей технологій рибиництва інших, аніж коропів, видів риб.

Крім того, технологія збирання інформації потребує належного фахового навчання збирачів інформації, обізнаності їх з процесом виробництва продукції в аквакультурі, знання об'єктів аквакультури «в обличчя»...

5. Негативний вплив на якість інформації та можливості її коректного аналізу чинить відсутність працюючого реєстру рибогосподарських водойм – відсутність такого реєстру/бази даних дуже суттєво відрізняє Україну від практично усіх сусідніх країн, включно з ЄС, з одного боку, та державою-агресором – з іншого.

6. Також не можна більш-менш зрозуміло пояснити наведені у таблицях кількості рибницьких господарств по країні та окремих областях, їх щорічні зміни у великих обсягах (сотні, а то й тисячі господарств зникають та з'являються). Не виключено, що це пов'язано у першу чергу з нефаховою роботою збирачів інформації, хоча можуть бути і інші, невідомі нам, причини. Крім того, як зазначено вище, форма не передбачає фіксації реального статусу рибницького господарства — чи воно працює як товаровиробник, чи використовується для рекреаційного рибальства, а чи взагалі не здійснює діяльність за КВЕД-2010, група 03.2 «Рибництво (аквакультура)».

7. У зв'язку відсутністю прохань (навіть не вимог) до виробників про надання інформації щодо виробництва у РАС та проточних басейнах (сомівництво, форелівництво, осетринництво тощо) охоплення інформацією згаданих напрямів, з урахуванням результатів окремих інтерв'ю, становить не більше 10–30 %.

8. Інформація щодо осетрів, можна припустити, більш-менш відповідає реаліям, оскільки виробництво цієї групи риб, яка фактично у повному складі внесена до Списку II Конвенції CITES, відбувається майже повністю прозоро, на дозвільних засадах. З огляду на це відстежується загальноєвропейський (та і загальносвітовий тренд) до наголосу в осетринництві на напрямі виробництва кав'яру, а не товарної риби (певне виключення – Китай). Оскільки, як впливає з наявних даних, виробники досить рано почали виявляти стать осетрових та відбраковувати з стада, що відгодовується, самців, можна обґрунтовано припустити використання в осетринництві сучасних технологій, зокрема УЗД.

9. В Україні, як і у решті країн Європи, повільно відбувається диверсифікація у частині нових об'єктів рибництва. Спеціальне відтворення та вирощування застосовується лише до декількох видів з категорії «інші» – нішевої продукції – лина, шуки, судака. Згадувані у статистиці сріблястий карась (основа продукції), плітка, краснопінка не є об'єктами відтворення, їх відтворення відбувається незалежно від людини, тобто вони за визначенням лише з дуже великими припущеннями можуть вважатись об'єктами рибництва (у частині використання кормів) - лише використовують залишки ресурсів, які витрачаються на рибництво комерційно цінних видів, і виключно за методом вилучення та часткового (вимушеного) втручання людини у їх життєвий цикл включаються до об'єктів аквакультури (за визначенням ФАО). Зазначене підтверджується результатами побіжного аналізу статистики щодо отримання личинок риб.

10. Роботи з доместикації нових об'єктів аквакультури з числа місцевих представників іхтіофауни в Україні, наскільки нам відомо, на відміну від країн Європи, не здійснюються. Такі роботи вимагають суттєвого фінансування з різних джерел, у першу чергу державного бюджету, як це відбувалось у ЄС

протягом 2014-2020 рр. у рамках проєкту «Diversify!» та низки інших проєктів. Крім того, в Україні так і не вирішено питання використання в товарній аквакультурі так званих «червонокнижних» видів, які, за відповідальної та на науковому підґрунті доместикації, могли би стати об'єктами щонайменше нішевої аквакультури, а з іншого боку, нарешті створити базу для створення колекцій червонокнижних видів *in vivo*, як це передбачено статтями 4 та 9 Конвенції ООН про охорону біорізноманіття, але так і не виконується в Україні. До таких видів належать минь (роботи з цим видом тривають уже багато років у декількох країнах Європи, у-першу чергу у Німеччині та Бельгії, але не в Україні), деякі аборигенні коропові тощо. Згадуємо у висновках про це, тому що диверсифікація об'єктів рибництва саме у напрямі використання аборигенних видів згадується у стратегіях ЄС на період до 2027 та 2030 рр. «Від ферми до виделки» та Стратегії з біорізноманіття, а також у Стратегічних настановах щодо розвитку сталої аквакультури ЄС на період до 2030 року.

11. Для запровадження заходів, які мали б врегулювати проблеми рибництва і дали поштовх до всебічного розвитку української аквакультури, необхідний комплекс заходів, що зачіпає суміжні сфери правовідносин, такі як економіку, водо- та землекористування, орендні відносини, екологічну та соціальну сфери та інше. А для цього крім пропозицій регулювання потрібна політична воля законодавців і урядовців, щоб запровадити ці заходи у вигляді змін до законодавства (законів, нормативно-правових актів).

Проте саме інертність і ізольованість бізнесу у значній мірі не сприяє реформуванню правовідносин в аквакультурі в Україні. У країнах Європи представники сектору аквакультури не лише співпрацюють з органами державної влади, а й самі беруть активну участь у формуванні державної політики, плануванні, обговоренні проблематики, правового регулювання та інших важливих питань. Крім того, будь яке законодавче чи урядове рішення ухвалюється на підставі наукового опрацювання даного питання. На жаль ми в Україні маємо справу в більшості випадків з імітацією сучасних механізмів прийняття урядових рішень – часто наука не залучається навіть до обговорення тієї чи іншої проблеми.

Процес становлення ринкових відносин в аквакультурі з успіхом пройшли багато країн, в тому числі і наші сусіди зі Східної та Центральної Європи. Досвід їх вивчається і продовжується процес регулювання взаємовідносин у сфері аквакультури з метою переведення їх на рейки ефективності. Цей процес має свій термін. Але важливо процес становлення постійно підтримувати та проводити постійний моніторинг.

Проте українська аквакультура, незважаючи на всі негаразди, має значний потенціал до розвитку. Зокрема неналежним чином використовуються, а часто взагалі не використовуються, наприклад, потенціал термальних джерел Закарпаття для потужного розвою сомівництва, як це спостерігається в Угорщині, яка за десяток років перетворилась у провідну у частині сомівництва європейську державу. Це ж стосується використання води карпатських річок, адже Польща побудувала третю за обсягами у Європі систему виробництва райдужного пструга, і цей об'єкт аквакультури вже навіть перевершив за

обсягами виробництва традиційне для Польщі коропівництво. Питання лише в тому, як ефективно ми зуміємо цей потенціал розкрити. Сьогодні в умовах військової агресії РФ в Україні найактуальнішим питанням постає продовольча безпека держави. На аквакультуру, як на сферу виробництва цінного харчового продукту, покладена відповідальна місія – забезпечення рибою населення, не допустити голоду. Військовій стан передбачає оптимізацію виробничих активів для нарощування потужностей виробництва. Ми маємо робити все для нашої Перемоги у цій війні. Тому українська аквакультура має шанси в короткий час усунути більшість перешкод, які заважають працювати.

12. Вплив війни на рибницьке господарство у формах звітності фактично не відображено за виключенням припинення рибництва на Херсонщині, що, на наш погляд, черговий раз свідчить на небажаність використання форми звітності 1А- риба для відстеження реальної ситуації у рибництві України.

м. Київ